

FILLÉRTÁR

mindennemű közhasznú ismeretek terjesztésére.

21.]

Kijön minden szombaton

[Julius' 19-kén 1834.]

Agyagzsindely-fedél.

Soknemű új fedelek találtattak fel az utóbi korban, mert ki nem kívánna kevesebb költséggel tüztől és nedvtől bátorságosabb fedélhez jutni a' mostan divatozónál, mely egy óra alatt hamuvá 's perjévé válván, sok évi iparának gyümölcsét bétemeti a' gondos gazdának, 's egy éjjel vagy szeles időben egész faluk összeomolván, százanként jutnak koldusbotra és végső inségre. De mind azon sokféle fedel közt legnagyobb tekintet 's utánczást érdemel az agyagzsindelyes, mely *habáni fedel*nek is neveztetik, 's külföldön régóta divatozik, hazánkban is látható imitt amott a' felső részeken. Agyagzsindely alatt szalmából és agyagból csinált, valami 5 láb hosszú, 2 láb széles vékony táblák értetnek, melyek nagyobb tartóság 's könnyebb felköthetés végett, egyik szélükön keresztifával ellátvák. Ezen fedezetet a' *habánok* találták fel a' mult századnak elején Morvaországban, innen apródonként tovább tovább terjedt, a' uékkül azonban, hogy közönséggé lett volna, noha sok tapasztalt gazdák figyelmesekké tétettek hasznaira. Csak a' legújabb időben sikerült *Teichmann* urnak, egy jeles szász oconomusnak, saját tapasztalásából merített részletes leírás által elevenebb részvétet gerjeszteni ezen igen fontos tárgy iránt, és különösen a' szász kormány' méltatását megnyerni, úgy hogy most várhatni közönséggé lételét ezen fedelnek legalább Szászországban, a' szalma 's fazsindelyes fedel helyett.

Az agyagzsindely' készítése igen egyszerű, 's az említett két anyagon kívül kevés szerszámot, két embert és egy vályogvető asztalt kíván. Az asztal négy lábon állván, kissé előre hajlott; oldalszélein lécz szegeztetik rá, hogy az agyag' és szalma' lehullását meggátolja. Először két sor szalma tétetik az asztalra

egyenlően teritgettetvén el, de úgy, hogy az egyik sor kalászos végével 12 hüvelyknyire nyuljon kívül az asztalon. Ez meglévén, elegendő mennyiségben agyag hányatik a' szalmára, simító fával és lapoczkával mindenüvé egyenlően osztatván el; még ezen elosztás alatt betétezik a' kereszt- vagy zsindelyfa, 's a' kinyuló szalmával körülköttetik, erősen be-
tapasztatván ezen felhajtott szalma az agyagba; végre csinosan megsimittatik a' felkent agyagsár ahoz készült simító fával. Kész lévén a' zsindely, egy horoggal, mely erősen a' keresztfába akasztatik, lehúztatik az asztalról a' legközelebbi száraz helyre fektetendő.

Minckutána kiszárad a' zsindely, azonnal fedezésre fordíthatatik. Az alája készült szarufázat nem igen különbözik a' közönségestől: mert valamint az, léczekből és szarufákból áll, az agyagzsindely' felfogadására, mely felszegeztetik vagy felköttetik, 's ekkor a' szalma - befedésig kész a' fedel; de a' szalmával fedést darab ideig el kell tőnyire halasztani, hogy az agyagzsindely kellőleg össze tespedjék, mit leginább száraz meleg idő siettet; azonban sokára halasztani a' szalmafedést, könnyen eltalálható okokból, nem tanácsos. A' szalma felrakása 's odaerősítése épen úgy történik, mint rendszeren szokott, azért nincs róla mit mondanunk. Az agyagzsindely oly formán is készíttetik, mint a' téglá vagy vályog, tudnillik mintába rakatik a' sár, szalma rétegekkel váltatván közben közben, mindaddig, míg a' 8 hüvelykmélységű minta tele van, melyből homokos földre boríttatik ki a' zsindely megszáradás végett. Ilyen zsindelyt egy nap 800-at csinál két ember. A' felkötés alólrul kezdődik, egy ember belől, másik kívül foglalatoskodván a' fedelen, 's egyik zsindely legalább is 5 hüvelyknyire borítja a' másik alsóbbat. Az ilyen fedel' költsége nem igen megyen többre, mint a' szalmával

vagy náddal fedett parasztházé, legfeljebb is 60 pcentel, úgy, hogy ha egy közönséges paraszti ház' fedele 100 forintba jön, a' habáni fedel 160-ba kerül.

Hasznai ezen fedezetnek könnyen szembe tűnnek. Ugyanis az eső 's hónedvesség nem hathat oly könnyen által a' szalmán, minthogy az agyag összetapasztá, 's így mind biztosabb, mind tartósabb. A' tűzveszély pedig szerfelett megkisebbittetik általa, úgy hogy szabadon is feljárhatni gyertyával a' padlásra, mivel ott a' fedel' belseje sima tapasztból áll, és szalmaszálak nem függenek széljel. Az ilyen padláson hálószobákat is lehet csinálni, nem ártván ott, mint közönséges szalma fedelnél, télben a' hideg, nyárban a' meleg, mert ezen fedel mindeniket viszatartja. De kívülről is biztosít a' tüztől, mert ha meggyúl is az agyagzsidelyre borított szalma, a' láng át nem hathat a' szarufákra. Azokat tehát, kik ilyen fedelű házban laknak, nem háborgatja a' tüzi félelem, sőt ha gyuladás üt ki a' faluban, bezárják házaikat; minthogy otthon bátorságban vagynak, tartózkodás nélkül vehetnek részt szerencsétlen felebarátjaik' szabadításában.

Különösen használtathatik ezen fedél, olesósága miatt, fával szűkölködő vidékeken, hol a' jó zsidely igen drága, 's nagy költséggel megszíról kell hozatni. Ahoz járul még, hogy az agyagzsidely - fedél könnyű lévén, koránt sem kíván oly vastag és erős falat, mint a' cserepzsindely, melly repedéseket 's az egyes részeknek elválását okozza súlyos terhével. Mind ezen nyereségek a' leghasznosabb találmánnya bélyegzik az agyagzsidelyes fedelet, 's kívánatos volna, hogy hazánkban is minél közönségesebbé lenne.

V i s e g r á d.

Hazánkban, 's dicső hős előkorunknak egyik legbecsesb maradványa *Visegrád*, hová Székesfejervárról Róbert Károly átszállítván hajdani királyaink' lakját, gyakran tanuja vala a' magyar ész' 's karerő' diadalmainak, gyakran a' nemzeti örömnepeknek, fényűzőleg gyűlvén belé a' győzelmek; bor-

patakok áradozván csatornáiban, győzedelmi énekek zengedeztetvén tágas udvarait, fény és ragyogzás tündökölvén roppant királyi tereméből, 's kevély helyzetetésében hirdetvén a' magyar nagyságot. Most kivetkeztetve hajdani ékességiből 's azon felséges méltóságából, mellyben nemzeteknek szabott törvényeket, szomorun gyászolja egykori virágzását, 's alig ismerzik meg mohos omladékin, hogy valaha büszkén emelkedtek fellegekig királyi tornyai, és alig lehet kivenni hajdani belszerkezetét. Bámúlással tekint fel az útas a' meredek sziklára, mellynek tetejére mintegy koszorú gyanánt megfoghatatlan óriási munkával építettet fel mind az alsó mind a' felső vár, miután a' köszikla' csuccsa két három ölnyi magasságban falformára függőlegesen levágotott volna.

A' vár három szeget képez, és körösleg erős kőszánczal volt kerítve. Éjszaki részén négy ölnyi magasságu sánczfal nyulik le a' hegy' tövében folydogáló Dunáig, hol aztán kőbástyában végződik. Ezen sánczból két őrtorony üti fel magát, a' hegy' aljában pedig Salamon' tornya előtt egy kapu van, melly a' faluba vezet. Déli oldalán vannak mind az alsó mind a' felső vár' nagy kapuji. Az alsó kapu, melly egyszer'smind őrtorony vala, folyosóval fogatott volt körül. Az alsó vár 15 lépésnyi távolságban körül fogta a' felsőt mintegy oltalmazó bástya, de 15 öl magasságu omladozó falainál, 's azokon lévő négyszegű apró ablakainál egyéb most már nem láttatik rajta. Éjszaki szegletén ez alsó várnak egy kapucska állott, előtte őrházzal, de melly most begyepesedve. Híres maradványa ez alvárnak a' négyszegű kövekkel kirakott öblös kút, melly közepén kidomporodik, szája felé pedig összébb szorul. Másfél század alatt sok követ hajigáltak belé a' látogatók, hogy hosszú bukása után hírt adván lejutásáról, tompa kondulásával az iszonyu mélységet gyaníttassa, mindazáltal most is elnyelő mélységgel borzaszt.

Épen ezen kútnál egy kis kapu nyílik a' felső várba, mellyben a' nagy és fő kapu dél felé díszlett, de most nem egyéb roskadozó boltozatnál. Ezen kapunál jobbra néhány dűledékek alá temetett szobák látszanak, hihetőleg az örök lakjai hajdan; balra a' várnak nyugoti magas fala' áll, részint ujabbkori építményt mutatva. Ujabb

részével ezen falnak négy szoba függ össze, melyekben a' korona tartatott, 's ezeknek falai nagyobb részint épek. A' negyedik szoba' homlokán még néhány betű látszik az egykori deák felirásból. Előtte szinte egy kő-kut van, az alsó várbelínél öblösebb, mellyről azt regélik, hogy hajdan a' belevetett kacsá a' Dunára jött ki.

Ezeknél egyebet nem szemlélhetni most Visegrád' pompás várából, mert az omladékok mindent eltemettek. Jegyzésre méltó még, hogy a' tövében álló Salamon tornya, azért nevezetik így, mivel ebbe záratta volt sz. László Salamon királyt, ki őt 1077. szép szín alatt magához hívván, meg akará gyilkolni. Ez négy emeletre terjedő obeliscus, és a' zajló Dunára tekint; nyugoti része 1 Leopold alatt álguztatott le, minthogy a' várból ide szorult törököket, másként ki nem lehetett verni. Ezen torony mintegy negyven lépésnyi távolságra tisztán ismétli a' hangot, tizenkét szótagot hangozván vissza. Ezen toronyban támadta meg Zaach vagy Szák Feliczán 1 Károlyt aprilis' 17-kén 1330. az ebédnél, gyilkos szándékában az egész királyi családot ki akarván oltani. Egyébiránt a' historia számtalan emlékezetet ragasztott ez omladványokhoz, mind gyászost mind örvendetest, mellyeket előszámolni utóbb nem mulasztunk el.

A' kereszties had' kezdete.

Vallásos ábrándozat a' kereszténység' előkorában; a' világ' nem sokára elveszendőségének hiedelme, melly akkor egész Európában uralkodott; a' leventáknak hősi tettek után sóvárgása, kivált a' keresztény vallás' javára, 's a' hűnbánók reménysége, hogy a' szent koporsóhoz zarándokoskodás által vétkeiknek és gyarlóságaiuknak bocsánatját nyerendik, később a' legnevezeteseb történetet, az ugynevezett kereszties hadat támaszták.

A' tizenegyedik század' kezdetén minden koru, nemű 's rendű emberek iszonyu sokasággal tódultak Palesztinába Krisztus' koporsóját látni 's megajándékozni, sőt sokan semmit sem kívántak buzgóbban, mint annak közelében meghalni.

Ezen közös vonzalmat használá egy *amienus*-i barát, *Péter*. Mindjárt visszajötte után a' szent földről 1095. egész Európát keresztül vándorlotta, mindenütt hirjesztgetvén borzasztó leírásait a' törököktől, vagy mint ő nevezé, vérengző kutyáktól sanyargatott keresztények' szenvedéseiről; egyszer'smind oda vitte a' dolgot *II Orbán* akkori pápánál, hogy ez az egész kereszténységhez felszólítást ereszte ki, a' szent földnek a' hiteienektől visszafoglalása végett, örök idvességet igérvén a' szent hadban részt veendőeknek.

Azon gondolat, hogy egy ily szent ügybeni küzdés által az Isten' legfőbb kegyelmében részesülhetni, mindenkiben legbuzgóbb törekedést ébreszte ezen vállalat iránt. Öregek és ifjak, gazdagok és szegények, papok és barátok, gyengélkedők 's erősek, asszonyok és mindenféle pór-ság ezrenként gyülekeztek össze, hogy fegyverrel Palesztinába menjenek. A' fejedelmek kitarakták országaikból a' népet, a' nemesek eltárazták jószágait, és kényhölgyeikkel együtt a' szent földre takarodtak. Mindnyájan egy darab veres posztót akasztottak jobb vállukra, jeléül a' fontos ügynek, mellyért küzdeni elszánák magokat. De a' számtalan sokaságu tetterre hevült zarándokok közül csak 300,000 vala katonaságra képes, a' többinek vissza kellett maradni. — Ezeknek vezérül veté fel magát a' sánta Péter, egy rongyos csuklyában és egy zsineggel a' nyakában.

A' temérdek sereg Bavián, Ausztrián 's hazánkon ment keresztül; de a' vezér nem vette tekintetbe táborának testi szükségait, 's ez a' megkívántatott élelem végett, szent buzgalomtól lelkesítettvén, zsákmányolni 's gyilkolni kezdett. Baviában tizenkét ezer zsidó vettetett agyon; a' ki magát védelmezni nem tudta, mindenütt megfosztatott és öletett; magában a' gyilkoló táborban is döghalál és éhség uralkodott. Mit utközben a' betegség meghagyott, Nicaeánál esett el, hová végre e' laza nép' maradványa megérkezett, a' törökök kárdja alatt; csak Péter szaladhatott el. Így végződött e' ragadozó csorda' táborozása.

Nem sokára azután több több táborvándorlások történtek; 's némelyleknek kicsapongásait derekasan meg megfenyítgeték Kálmán alatt eldődőink. Végre a' legelső jól elrendelt nagy

tábor indult meg, melly állott 600,000 gyalogságból és 100,000 lovasságból; ezen utolsóik mind pánczélosok valának, és sok ezer nemesek találkoztak köztök. Azonban tetemes veszteségeket szenvedett ez iszonyu nagy tábor, míg Ásiába ért, úgy hogy csak negyed része jutott rendeltetése' helyére. Legfőbb vezetője *Bouillon Gottfried* vala, az alsó lotharingi herczeg. Nem sokára a' keresztények' kezébe esett *Nicaea* árulás által, s 1099 öt héti ostrom után Jerúsálemet is bevették. Ekkor kezdődött az utálatos gyilkosság. Minden nem keresztény férjfi, nő, gyermek, öreg, szopós, pap, különbség nélkül fojtogatattott meg, a' vér patakokban folyt, minden utca szerte vagdalt tetemekkel volt borítva, 's a' keresztény szörnyek azt hívék, ezen mészárlással kedves munkát visznek véghez a' szeretet' 's irgalom' kuffeje előtt. Két századig tartott e' vallásos kórság, mellyet egy barát eleveníte fel, 's tiz miliom ember' életébe került.

Vad ökrök a' Maremmán.

Maremma (tengermellék) név alatt az a' vidéke értetik a' toscanai nagy herczegségnek, melly a' földközi tengerrel határozódik, sőt tulajdonképen azon egész rész, melly *Genuá*-nak hegyeitől *Calabria'* legszélső végeig, a' nevezett tengerig nyulik, 's valami 120 mértföldet foglal magába. Ez a' vidék az esztendő' felében, kivált juniustól octoberig, el van hagyatva, mivel szerfelett egészségtelen azon kegyetlen nyavalya miatt, melly *malaria'*-nak vagy változó láznak neveztetik. Az ilyenkor keresztülutazók nem látnak egyebet elhagyatott sikságnál, mert minden lakos, kinek csak lehetséges, a' hegyekbe költözik, kevesen kénytelenségből maradván hátra, hogy a' veszedelmes nyavalyának kitegyék magokat, melly a' testet elszárazasztja, az életerőt kimeríti 's ha korán eleje nem vétetik, halált következtet.

Azonban a' Maremma táplálja fél Olaszországot; mert földé gazdagon termő. Midőn a' nyavalya nyugszik, nagy szorgalommal miveltetik e' vidék. Ilyenkor számos utazók jelennek meg itt a' resgényes táj leírása végett.

Száz meg száz eke, két, három 's négy pár vad ökörrrel befogva, hasítja a' földet. A' milyen a' vetés, olyan az aratás, mert a' saturnusi határ megnyitván kebelét, gazdagon önti áldásait. A' majorságok, kivált a' római 's toscanai részben, igen terjedékesek, gyakran több ezer holdakból állván. A' gazdag haszonbérlok városokban laknak 's tiszteteket tartanak a' tanyákon, kik legalább aratásig ott laknak.

A' vidéknek nagyobb része legelőül szolgál, noha igen miveltethető; 's csak negyed vagy hatod része vettetik be évenként. Falukat itt nem láthatni, hanem csak majorházakat, mint valami foltokat a' nagy pusztaságban. Minthogy tehát e' térségen állandó lakosok nincsenek, a' belrészekből fogadtatnak dolgozók, kivált az appennini hegyek' környékéről, hol a' terméketlen föld, noha egészséges égöv alatt fekszik, nem ad elég munkát lakosainak. Midőn az aratás' ideje beáll, szakadatlanul foly le a' hegyekből a' kepesek' sora, száz és több személyek szövetkezvén egy egy csoportba egy vezető' kalauzolása alatt, ki a' gazdasiztel megegyezik a' munkabéren, épen úgy, mint nálunk a' felföldi tótók szoktak levándorolgatni az alföldre kaszálni, aratni és szüretelni. Ekkor az elhagyatva volt sikság egyszerre mintegy varázslat által meg van népesítve. Felszámláltatott, hogy évenként valami 20,000 ember jön e'képen le a' római térségre. Különös tulajdonsága ezen hires mezőknek az, hogy ott minden hirtelen és rögtön történik, 's az átmenetel úgy szolván ismeretlen; reggel mérhetetlen parlag, estve mivelt mező; ma szöke kalással habzó tér, tegnap még aszályos parlag. Sok dolgozók május' közepeig maradnak egyet mást dolgoztatni a' majorban, de leginkább csak mezei munkákra szegődnek. Eledelök főképen *polenta*, kukoricza-lisztből sóval vízben főzött étel, mellyhez néha sajt is járul. Feküdni szoktak a' pusztaság földön, vagy az árendás házaeskában, vagy kunyhóban, melly rövid időre csináltatik az itt bőven termő nádából. Az aratás' ideje igen sanyaru a' szegény hegylakókra nézve, kik hazai jó levegőjüket elhagyván, itt nappal a' forró hőségben dolgoznak, éjjel pedig az erős harmatnak, tipoly' és más bogarak' csipésének kitétetvék rossz levegő' szivása mellett. A' szegődött 10 — 14 nap alatt

elegendőleg elláttatik borral és vízzel a' dolgos; de mihelyt az aratás elmúlt, senki sem merészel többé a' mezőn maradni, hanem mindnyájan városokba vonulnak, vagy visszaköltöznek a' hegyekbe; a' pásztorok pedig az erdőkbe hátrálnak, hol nem dühösködik annyira a' betegség mint a' nyílt pusztán. Ide bolyonganak a' haramiák is, kik a' törvény elől szaladván, készebbek a' dög-leletes levegő' martalékjaivá lenni, mint szabad-ságukat elveszteni.

A' *Maremma* igen alkalmas baromtenyésztésre, 's különösen a' szarvas marhaéra nézve egész Olaszországban legjobb. Itt a' marhák természeti vadságban nőnek fel, noha gulyákban tartatnak. Ezen állatok' vad külseje, réműletes hosszú szarvuk, igen sebes futásuk, nagy ellenkezésben áll a' gulyák' rendbentartásával; itt mutatkozik nagy mértékben az okosság' hatalma az állati vadságon. Valamint az aratók, úgy a' pásztorok is a' hegyekből kerülnek le, 's uralkodólag kalandoznak' itt a' pusztákon; de valamint a' tisztek és felvigyázók, ők sem járnak gyalog, hanem lóháton. Kezökben lánosát, vagy puskát hordva nyargalnak a' térsikságon, és lángoló szemmel tekingélvén a' határtalan látkörbe, semmi sem kerüli el vigyázóságukat. Jaj a' lázasztó vagy külekedő bikának, mely a' gulyát felzavarja! az éles vas vérében fordik meg, 's fájdalmasan utasítottván rendre, a' meggyőzött vad urát ismeri az emberben, 's nyugodtan veti alá nyakát a' járomnak. A' lovak mindig felnyergelve állanak istállóban, és kinek több járókója van, kettésével is tart paripát. Ezen pásztorok szabad és független életet élnek, mint az arabs maga pusztáján. Esztendei fizetést kapnak, azonkívül magoknak is szabadon legeltetnek ökröt és bivalyt a' többel.

Chateaurieux' észrevétele szerint vad tehenek is laknak ezen pusztákon, egész esztendőn át szabad ég alatt járván, és sokkal szilajabban még: z ökröknél 's lovaknál is. Veszedelem nélkül nem közeledhetik az ember hozzájuk. Tejet nem adnak; szőrük igen finom, úgy tagalkatjuk is, testök pedig gömbölyű, tetszős, szarvuk igen nagy. Borjaik rendszeren eladatnak, a' tehenek pedig, mihelyt 7 — 8 esztendősek, levágatnak húsu' és bőrök' kedvéért. Ezen mérsárlást vadászattá szokták változtat-

ni, 's ez alkalommal, mely ritkán esik meg szerencsétlenség nélkül, a' *torreador*-ok (bika-küzdők) lánosával ejtik el a' teheneket.

Képünk azt mutatja, mint hajtatnak be ezen vad állatok a' városokba, nevezetesen Rómába a' mai Porta san Lorenzo kapunál, mely régen-ten Castello dell' aqua giulia-nak nevezetett. Itt főnyire veszedelmek eltávoztatása végett dél tájban hajtatnak be, midőn az egész város déli nyugvásba (siesta) merült, és az olasz közmondás szerint, csak kutyák és bolondok járnak az utcákon — kivéven a' strázsáló katonát, melyet itt is szemlélünk nagy rettegésben menedék helyet keresni a' vadon előnyargaló szarvas ellenség elől.

De akármely vadak legyenek is az olaszországi bivalyok, alig képzelhető a' kelet-indiaiak' szilajságát, kivált a' Bengala' erdeiben lévőket. Ezek leginkább megvénülésökben réműletesek, mert akkor magánosságot keresnek, 's akármely veszedelemtől sem rettegnek azon oktalannak megfenyítésére, ki őket háborítani merészlé. Gyalog elfutni előlük lehetetlen, sőt még lovon is nagyon bajos, ha csak nem nagy lovagló valaki, 's a' föld nem területes. A' vadászok jobban félnek ezektől mint a' tigristől, 's még lövéssel sem ejthetni el, ha csak szűgybe vagy vállhoz közel nem találtatnak. Ha valamely bivaly így megsebesítettik, megdühödve megy a' vadászt hordozó elefántnak is; de ezen merészsége rendszeren kárára válik, mert földhöz vágatnia az elefánttól, 's réműletes bögésében agyon nyomatnia, csak egy pillantatba kerül. —

Az állatok' pere 's elitélése.

Franciaországban volt oly időszak, melyben a' törvénytörészek itéletet mondtak az állatokra, ha valami büntett rájuk sült, az egyház pedig átok alá zárta az ártalmas férgeket. Ez az itélethozás oly csudálatosnak tetszék az újabb íz előtt, hogy először nem is akará hinni; de a' hiteles irományok kétségkivülivé teszik a' dolog' ugy voltát. A' királyi könyvtárban és sok tudósoknál számos oklevelek vannak, melyek fris emlékezetben tartják az ily birói ité-

leteket, sőt még a végrehajtás költségét is. A' közép korban minden kárhozatos tettet törvény alá húzni, akárminő lény' cselekedte légyen is azt, koránt sem volt nevetséges, hanem köz vélemény. — *Chassancé*, hires törvénytudó a' XVI században, több értekezést készített, 's az elsőben, miután megrostálgatá azon módokat, mint kelljen törvénybe idézni némelly állatokat, azt is megmondja, ki védelmezze azoknak ügyét, 's mellyik bíróság elébe tartoznak.

Néhány példajit felhozzuk ezen bírói elítélésnek.

1120. A' mezei egereket, 's a' hernyókat kizárja az egyházból a' laoni püspök.

1386. A' koczának lába 's feje elvágván, felakasztatik, mivel egy gyermeket megmárczongolt és megölt.

1474. A' kakas megégetésre kárhoztatik a' balei magistratus' ítélete által, mivel egyet tojt.

1499. A' bika akasztófára ítéltetik Beau-pré apátság' tisztsége által, mivel dühében megölt egy fiut.

1585. A' valencei nagy vicarius maga elébe idézteté a' hernyókat, prókátort rendele melléjük védelemre, 's végre azt ítéle, hogy az ő megyéjéből takarodjanak ki.

Ezen ítéleteknek felszámoló kivonatát közlé a' régiségek' társaságával Berriat-Saint-Prix, 's abból kisül, hogy a' 17-dik században 37 ilyforma ítélet hozatott, a' következett században pedig, 1741. egyetlenegy, bizonyos tehen ellen.

Krisztina' svéd-királyné' születése.

Gusztáv Adolfnak ezen leánya született decemb. 16-kán 1626. Első látása az új születésü princeznének némükép' ijesztő vala. Arzát és kárjait kivéve, egészen szörös volt; hangja durva és siket vala; azért az a' hír futamodott eleinte a' várban, hogy fiu született. A' királynak, minthogy egész bizonyossággal férjfi örököst vára, senki sem akarta megvinni az igaz hírt. Húga vállalta magára e' kellemtelen hiradást. A' következés jobb lett mint

sem gyanították: „Köszönjük Istennek, édes hugom!“ mondá a' király nyugodtan. „Reményilem e' leány kipótolandja nékem a' fiut, csak tartsa meg az ég, melly őt nékem adta!“ Azután mondá mosolygva: „Ez a' lány ravasz lesz egykor; mert már most is megcsalt bennünket.“

Azonnal parancs adatott ki, hogy nyilvános tisztelkedések 's egy trónöröklő' születésekor szokásos ürvendezések tétessenek. A' király meglegedni látszott, de a' királyné vigasztalhatatlan vala, hogy nem fiait szüle. Ennek következése az lón, hogy Krisztina sokkal jobban szerette atyját.

A' legfőbbek egybehivattak, hogy Gusztáv leányának megtegyék hódolásukat. De kicsinyben mult, hogy ezen öröm semmivé nem tétett; mert néhány nappal a' hercegné' születése után egy gerenda esett le az ágy mellett, mellyben aluvék, de még is meg nem sérté; felsőbb hatalom különösen látszott felette virasztani. Krisztina maga azt mondja életének emlékezetes történeteiben, dajkái sokszor elejtették vagy vigyázatlanságból vagy szántsándékkal. Egykissé magas vállat igen ügyesen el tudta Krisztina öltözetével rejteni.

M a k a c s s á g.

Ez rendesen azon magokban szerfelett bizakodók' hibája, kik a' mellett tudatlanok is. Minden kora embernek igen veszedelmes, de kivált az ifjaknak, kikben nagyon kelletlen; mert tanulásbeli előhaladásuknak és az emberi társaságban leendő kedvességüknek szerfelett nagy akadálya. Hijában gondoskodnak a' gyengéd és szeretettel teljes szülék makacs gyermekeiknek jó tanítókat szerezni; hijában igyekeznek a' legnagyobb tehetségű embereket azokat oktatni; előttök minden isméret kizárva marad, mint valami vas ajtó előtt; mert a' makacsság minden tanítás ellen felháborodik, 's azt okozza, hogy a' tudatlanság büszke önön hibájában, 's ezeket mindenkor megtartja magán. Évenként azután mélyebb gyökeret ver az ilyes hiba, míg végre mindenek előtt utálatossá 's közbeszéddé teszi a' boldogtalant, ki annak rabja.

A' szent irásnak minden lapja ad előnkbe példát és leczkét, melly ezen hibát velünk el-lenségesnek láttatja mind a' vallásra, mind az erkölcsre nézvest. A' társaságos életben a' ma-kacsok és szerencsétlenségből velök összeköt-tettek közt örökös házsárcodás', egyenetlenség' és visszalkodás' forrása ez az embertelen mi-neműség.

Némelly embert annyira megvakít a' ma-kacsság, hogy becsületnek tartja, mit egyszer mondott, soha vissza nem húzni, vagy mit egy-szer cselekedett, soha meg nem jobbitni vagy semmisíteni, ha még oly világosan megmutatta-tik is neki, hogy vigyázatlanul vagy igazságtal-anul cselekedett, vagy szólott. Az ilyen em-berek szánásra is alig méltók, akármily nagy lehet is sokszor fajdalmuk makaesságuk miatt.

A' makaesságban többnyire egy keves ugy nevezett hamis kevelység is van. Ez indítja a' makacsot, hogy szégyennek tartsa hibáját meg-vallani és magát lealázni, ha helytelenségét meg kell javítania; mintha őszinteség hiba 's be-sületesség vétek volna!

A' hibák közt alig van tehát egy, melly-től inkább lehetne félni, mint ettől. Ki ebben léleklizik, soha sem boldog, és nem is lehet azzá mind addig, míg azt le nem vetkezi. A' ma-kacsságból származó ezerféle rosszak pedig an-nál rettenetesebbek, mivel a' makacs nem csak egyes emberek' boldogságát semmivé teszi, ha-nem gyakran egész családokét, nemzetségeket 's nemzetekét is.

A' régiek női alakban festék a' makaessá-got, számár fülekkel, még pedig feketébe öltöztetve, fejére egy darab olmot helyezve 's homályos helyen egy öszvér' társaságában. Fe-ketébe öltöztetve azért, mert valamint ez a' szín semmi más színt fel nem vesz, ugy a' makaesság sem az okosság' szavára, sem a' megbizonyítás' erejére nem hallgat. Az ólom fején ostobaságot képez, melly a' makacsot nyomja. Az öszvér makacs emberek' jelképe, melly akaratossága miatt már közbeszédde vált. Végre a' homály, mellyben a' makacs festetik, setéségbé burkolt lelkére czéloz.

Természethistoriai észrevételek.

1) Nyárban estve felé, mikor igen meleg van, 's a' levegőben nincsen elég párallag rendes eső' származtatására, gyakran láttatik eső a' napfénynél, melly *verőfényes esőnek* mondatik, 's ha a' nap csepjeire nem sütné, észre sem vétetnék szemmel. A' babonaság abban keresi okát a' ragyának; azt is hiszik, hogy a' bogarakat, férgeket és legyeket szapo-rítja, mivel olyankor valóban sok találattik a' a' leveleken, fűben és lombokon. De itt az ok és okozat fel van eserélve egymással. A' verőfényes eső semmit sem tenyészt, csak a' már meglévőket csalja ki. Igen jól esik ezen állatocskáknak, ha a' langyos eső megújítja őket, a' nap is sütvén egyer'smind rájuk. A' közön-séges eső elkergeti a' bogarakat, mivel lehetet-lenné teszi nekik, gyengéd szárnyaeskaikkal a' levegőben tartózkodást. A' verőfényes eső el-lenben igen lágy, és csepjeit hamar felszárítja a' nap, azért örvendenek az apró állatok az újító nedvességben.

2) Miképen megyen a' pók egyik fáról a' másakra, felütvén a' kettő közt mesterséges hálóját? Gyakran patak 's folyam választja el a' két fát, következőleg szó sem lehet arról, hogy egyik fáról lemászván, a' földön megy má-sikhoz és arra' fel. Miképen viszi tehát az első szálát által, melly aztán hid gyanánt szol-gáljon neki? A' póknak kétféle fonala van, egyik leszállásra, másik felmenésre. Az első két szálban fonja szűmölcséből, a' másikat egy-szerűen. A' kettős szálát szabadon hagyja len-geni a' kérdéses esetben, míg egy kedvező szel-lőcske átviszi a' vizen, és valamely fába vagy bokorba akasztja; ekkor átsiet rajta a' nagy mester, 's oda köti a' hová akarja; ezzel kész a' hid. Most már könnyű más szálakat hozzá összefüggésbe hoznia, 's mindazon bogaraknak megvetnie a' hálót, mellyek vigyázatlanul akar-nak a' folyamon alá 's fel uszkálni. Némellyek kétségbe hozák ezen észrevételt, de az újabb vizsgálatok teljesen behizonyíták.

3) Honnan tudhatni meg, hány esztendő s a' hal? Egy jó nagyító üveg könnyűvé teszi ezt. Csak egy pikkelyt keli keresztül vágni. Mindenik bizonyos számú rétegekből áll, mely-lyek egymásra lapulnak. Minden esztendőben

egy új réteggel nevededik a' pikkely, épen úgy mint a' fa' kérge. A' hány réteg számláltatik az elvágott pikkelyben, annyi esztendő a' hal.

N a p l ó.

Julius' 19-kén 64. Néro Rómát felgyújtatja, 's az égés alatt Homérnak a' trójai égés' leírását énekelve olvasgatja. — 1821. Pompás koronázása IV György Anglia' 's Hibernia' királyának. A' jelen lenni kívánó Karolina királyné az apátság'ból visszautasítatik.

— 20-kán 1535. V Károly császár válogatott haddal Áfrikába evezvén, a' híres tengeri rablót 's algieri zsarnokot, Barbarosszát, Tunisnál megveri. — 1540. meghal Zápolya János Szászsebesen, Erdélyben, miután kilencz napig némán feküdve rémületes sandáló tekinteteket hányt vala maga körül halállal irtóztató küzdésében. Hült testét Martinuzzi Székesfejervárra, a' királyok' kriptájába vitte. Ő volt, Verbóczy-vel egyetemben, a' mohácsi veszclynek legfőbb előmozdítója. — 1798. Buonaparte megérkezik táborával a' pyramisokhoz, és más nap' a' mamelukok' hadát eltörülvén, az ellenség' egész tábora a' francziák' zsákmányává lesz. —

— 21-kén 1718. Paszaroveczi béke, III Károly magyar király, az ottomani porta s' a' velencei republica közt. A' király' biztosai valának gróf Virmont 's a' hadi tanácsnok Talman, Velence' részéről Ruzzini, a' nagyur' tól Ibrahim aga 's Mehemed effendi; közbenjárók Sutton Anglia', és Colyers Hollandia' részéről. A' béke husz esz-

tendőre köttetett. A' király megtartotta Oláhországot az Aluta folyó' job' b'ik partjáig, a' temesi banátot, Belgrádot, Szerviat Timók folyóig 's Bukjdas hegységig; Bosniának ama' keskeny darabját, melly a' Száva hosszában egész az Unnaig terjed; szabad evezést a' dunán; 's a' nagyur tartományaival üzendő szabad kereskedést, csekély adó mellett. — 1773. XIV Clemens pápa (Ganganelli) a' bourboni udvarok' sürgetésére a' jesuiták' szerzetét eltörüli bullája által: „Dominus et redemptor noster etc.“

— 22-kén 1706. Anglia, Skócia 's Irlandia egy birodalommá egyeztetnek Anna királyné alatt, Nagybritannia cím alatt. — 1788. meghal Filangieri, montesquieu szellemű törvénytanító.

— 23-kán 1606. A' bécsi béke, melly Boesckay' véres mozgásainak véget vet, és honunkban lakó protestáns atyáknak vallásbeli szabadságukat, és törvényes polgári állásukat biztosítja.

— 24-kén 1568. Don Carlos' spanyol infans' halála; hihetöleg atya II. Filep parancsára vesztetik ki titkon. — 1821. Anastaxi szerb' vezérlete alatt 97 görög védelmezi magát 1500 török ellen.

— 25-kén 1261. A' görögök Konstantinápolyt elfoglalják. — 1792. A' franczia lázadási háboru' kezdetén előre nyomulván a' porosz hadsereggel a' braunschweigi herczeg, nyilvánítást bocsát ki, mellyben eleve hirdeti, hogy ha Páris őt jó móddal be nem fogadja, annak egy követ sem hagyandja a' másikon. Azt talán meg is teendő vala, ha Páristól nem kellett volna távol maradnia.

POZSONYBAN,

ifj. Schmid Antal' betűjével és költségén.